

против ФНРЈ и НРМ. Во врска со тоа еве, меѓу другото, што се вели во една радиограма на ЦК на КПЈ упатена до ЦК на КПГ:

„... Четврто. Во врска со македонското национално прашање, а исто така и со обидот од ваша страна ова прашање да се искористи во кампањата на Информбирото против Југославија, ние Ви дадовме веќе принципиелен одговор со радиограмата од 3 март 1949 година. Исто така примаме до знаење дека вие со својот демант од 7 март 1949 година, се откажавте од ставот завземен од 2-от пленум на НОФ и со тоа уште еднаш признавте дека е неправилна политиката што масовните организации (НОФ) ја водат во Егејска Македонија под ваше раководство“.

Во врска со истото, во друга радиограма на ЦК на КПЈ испратена до ЦК на КПГ се вели:

„... Карактеристично е тоа што за целите на оваа кампања против КПЈ се користат и одделни манифестации на масовните организации што се наоѓаат под раководството на КПГ. Така на пример, резолуцијата на 2-от пленум на НОФ за Егејска Македонија тврди дека во Југославија е создадена некаква нова ситуација што би требало да значи дека и ставот на КПЈ по однос на борбата на Грција се измени...“. Сите тие документи сосема децидно ги демантираат тврдењата на Павле Раковски. Ако на Павле Раковски не му се доволни овие факти, му стоиме на расположение да му претставиме и други (неговото држење односно дискусија на состанокот на активот на КОЕМ на 20 јуни 1949 година, на 3 октомври 1949 година и др.) .

Ристо КИРЈАЗОВСКИ

ДОКУМЕНТИ ЗА БОРБАТА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ЗА САМОСТОЈНОСТ И ЗА НАЦИОНАЛНА ДРЖАВА, — Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје, 1981 г., т. I (754), т. II (849)

Во есента 1981 година современата македонска историографија ѝ ја подари на нашата и светската јавност двотомната публикација „Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и за национална држава“. Носител на реализираниот проект е Факултетот за филозофско-историски науки во Скопје, поконкретно ННСГ за историја на Филозофскиот факултет и Институтот за национална историја. Редакцијата на публикацијата ја сочинуваат: проф. д-р Христо Андонов-Полјански, д-р Велимир Брезовски, д-р

Иван Катарчиев, проф. д-р Бранко Панов и проф. д-р Александар Христов. Уредник на публикацијата е проф. д-р Христо Андонов-Полјански.

Целта на Зборникот е да го прикаже континуитетот во развојот на македонскиот народ и на неговата борба за самостојност и за создавање национална држава. Презентираната документација во Зборникот е ориентирана „кон систематско и разнострано проучување на сите периоди од историскиот развој на македонскиот народ со цел научно да се раз-

јасни неговиот самобитен историски растеж и развојот на неговите најсуштествени достигнувања низ вековите“. Притоа, во неа „се одредени општествено-политичките, економските, социјалните и просветно-културните прилики значајни за историјата на македонскиот народ“.

И покрај затвореноста на архивските фондови на некои земји, со селективен и критички приод кон достапната документација е извршен успешен подбор на најсуштествената „документација за историскиот развој на македонскиот народ од доаѓањето на Словените на Балканот до остварувањето на вековните стремежи на македонскиот народ за национална и социјална слобода“.

Тематската и хронолошка класификација на документацијата во публикацијата овозможуваат да се добие автентична слика за историското минато на македонскиот народ и за неговата континуирана борба за слобода и за создавање сопствена национална држава.

Публикацијата е мошне убаво технички опремена. За нејзината научна фундираност сведочат бројните научни коментари, како и презентираниите библиографски прегледи, индекси и илустрации.

Во komponирањето на првиот том од публикацијата учествувале 28, а на вториот том — 22 соработници.

Во публикацијата се презентирани вкупно 753 документи. Од тоа, I том содржи 405, а вториот 348 документи.

Првиот том го опфаќа временскиот интервал од населувањето на Словените во Македонија до крајот на Првата светска војна.

Овој том содржи два дела. Уредник на I дел е проф. д-р Бранко Панов, а на вториот проф. д-р Христо Андонов Полјански. Во I дел е опфатен периодот од почетокот на VI век до крајот на XVIII век, а во II дел периодот од крајот на XVIII в. до крајот на Првата светска војна.

Првиот дел од I том содржи 112 документи.

Во I дел се презентирани следните поглавја: I. Населувањето на Словените во Македонија и создавањето на Славиниите (VI-средина на IX в.); II. Борбата на Македонските Словени против бугарското и византиското господство (средина на IX в. — 969 г.); III. Создавање на македонската држава (969—1018 г.); IV. Антифеудалната и ослободителната борба на македонскиот народ во време на византиското владеење (XI—XII в.); V. Борбите меѓу балканските држави за господство над Македонија (XIII—XIV в.); и VI. Борбата на македонскиот народ против османлиското господство (крај на XIV в. — крај на XVIII в.). Притоа, главен акцент е ставен на документацијата за словенската колонизација на Македонија, за етногенезата на македонскиот народ, за државнотворниот процес протегнат од Македонските Славинии до создавањето на македонската средновековна Самуилова држава, за Кирило-Методиевското и Климентово наследство, за Богомилството, како и за антифеудалната и ослободителна борба на македонскиот народ против туѓите господства.

Вториот дел од I том содржи 293 документи кои се презентирани на 467 страници. Во овој дел се застапени следниве погла-

вија: I. Општествено-економската и просветно-културната положба на македонскиот народ (Од крајот на XVIII в. до 70-те години на XIX в.); II. Појавата на македонското националноослободително движење (Од седумдесеттите години на XIX в. до создавањето на револуционерна организација); III. Создавањето на Револуционерна организација. Борба за ослободување и за сопствена држава (1893—1903 г.); IV. Националноослободителното движење и развојот на националноослободителната мисла (Од Илинденското востание до Балканските војни); и V. Борбата на македонскиот народ за создавање на национална држава (Од Балканските војни до крајот на Првата светска војна). Во секое поглавје е извршена тематска распределба. Така, во првото поглавје станува збор за учеството на Македонците во Ослободителната борба на балканските народи и различните форми на отпор, за општествено-политичките особености, како и за борбата за народна просвета и култура — и за македонската преродба. Во второто поглавје акцентот е ставен на предусловите и основите за појавата на македонското националноослободително движење, за Македонија во Источната криза, за формите и видовите на движењето. Притоа е изнесена документација за Разловечкото востание, за Македонското (Кресненското) востание и за Привремената влада на Македонија. Во тој контекст посебно се релевантни Правилата на Македонскиот востанички комитет. Потоа станува збор за национално-политичките пројави и барања, како и за проучување на македонскиот јазик и на маке-

донскиот народ. Во третото поглавје застапена е следнава тематска распределба на документацијата: ТМОРО, работничкото и социјалистичкото движење, како и погледите кон македонското прашање и кон македонското националноослободително дело. Во четвртото поглавје посветено на националноослободителното движење и развојот на националноослободителната мисла, станува збор за Илинденското востание, за европската дипломатија и востанието (со акцент на политиката на реформи), за меѓународната јавност и востанието, за посебности во националниот идентитет, за националноослободителното и работничкото движење, како и за Македонија и Младотурската револуција. И најпосле, во последното, петто поглавје е презентирана документација за Македонија и Балканските војни, за Македонија и Првата светска војна, како и за Македонија и македонското прашање на Париската мировна конференција.

Во вториот дел од I том посебен акцент е ставен на документацијата за Македонската преродба, за национално-конститутивниот процес, како и за појавата и развојот на македонското националноослободително движење и неговиот трновит пат свртен кон создавање сопствена национална држава. Тој стремеж најеклатантно е присутен во знаменитата Крушевска република. Од презентираната документација е видно дека ни Букурешкото распарчување на Македонија, ни париските неправедни мировни одредби за Македонија (1919 г.) — не само што не ја прекинале борбата на македонскиот народ за национална

и социјална слобода и создавање сопствена државна творба, туку довеле до силни манифестации за заштита на македонскиот национален идентитет.

Вториот том од Зборникот е посветен на периодот од крајот на Првата светска војна до создавањето на национална држава.

Вториот том хронолошки е поделен на два дела. Во I дел е презентирана борбата на македонскиот народ за национално и социјално ослободување меѓу двете Светски војни, 1919—1941 година. Уредник на овој дел е д-р Иван Катарџиев. Вториот дел е посветен на НОБ и Социјалистичката револуција во Македонија. Уредници на овој дел се: д-р Велимир Брезовски и проф. д-р Александар Христов.

Во првиот дел од II том се презентирани 153 документи. Во него се застапени следниве тематски поглавја: I. Положбата на македонскиот народ во поделена Македонија; II. Меѓународната јавност, положбата во поделена Македонија и македонскиот национален идентитет; III. Македонското националноослободително движење во поделена Македонија. ВМРО (Обединета); IV. Работничкото и националноослободителното движење во поделена Македонија; V. Македонската емиграција и македонското националноослободително движење — и VI. Борбата на македонскиот народ за национално и социјално ослободување и меѓународното работничко движење.

Во првиот дел од II том е презентирана документација за борбата на македонскиот народ за национална и социјална слобода во трите дела на поделена Македони-

ја во периодот меѓу двете Светски војни. Притоа посебен акцент е ставен на документацијата за македонската работничка класа во Вардарска Македонија која предводена од КПЈ на чело со Тито „ги предводеше широките народни маси во борбата за национално и социјално ослободување и за ново општествено уредување“.

Вториот дел содржи 195 документи. Во него е презентирана документација за НОБ и Социјалистичката револуција во Македонија. Во него се претставени следниве поглавја: I. Германската, бугарската и италијанската фашистичка окупација и новата поделба на Македонија; II. Развој на НОБ. (Овде е ставен акцентот на програмско-политичките акти на НОД и Револуцијата, како и на вооружената борба на македонскиот народ и на народностите во Македонија); III. Конституирање на македонската национална држава во југословенската федерација. (Овде станува збор за НО власт и I Заседание на АСНОМ IV. НРМ во ФНРЈ; и V. Борбата на македонскиот народ во Пиринска и Егејска Македонија за свои национални права и за самоопределување.

Во овој дел посебно доаѓа до израз документацијата сврзана за НОБ и Социјалистичката револуција која под водството на КПЈ и Ј. Броз Тито конечно го доведе македонскиот народ до сопствена држава во рамките на социјалистичка Југославија, а со тоа и до реализирање на вековните идеали за национална и социјална слобода. Овде, меѓу другото, е презентиран извод од првиот устав на НРМ од 31 декември 1946 година. И најпосле, документацијата не

запознава со борбата на македонскиот народ во Пиринска и Егејска Македонија за национални права и самоопределување. Овде на прво место доаѓа признавањето на Димитрова Бугарија на националната посебност на Македонците во Пиринска Македонија. Посебно ќе го одбележиме официјалниот попис на населението во НР Бугарија од 1 декември 1956 година, според кого, во Бугарија тогаш живееле 187.789 Македонци, од кои 178.862 Македонци во Благоевградскиот округ Пиринска Македонија). Ова посебно го потенцираме бидејќи „од 1956 година натаму настапува нов период нов курс, курс на негирање на македонската нација, на искривување и фалсификување на македонската историја и негирање на македонскиот јазик и култура“. Од друга страна, документацијата за Егејска Македонија не води до 1949 година кога се по-

разени демократските сили, односно до завршувањето на Граѓанската војна во Грција.

Зборникот „Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и за национална држава“ (I, II) претставува колективен труд на современата македонска историографија. Неговата прегледност, систематичност и научна фундираност, ја покажува зрелоста на македонската историографија, а посебно, високите научни достоинства на неговата редакција.

Оваа импозантна публикација не е само индикатор на дострелот на современата македонска историографија, но и своевиден монумент на македонското минато, на македонското историско наследство, на македонскиот самобитен, автентичен чекор низ вековите.

Д. ДИМЕВСКИ

**Христо АНДОНОВ-ПОЛЈАНСКИ ОДБРАНИ ДЕЛА, I—IV, Скопје,
Мисла, 1980 г., 385, 496, 673, 381, 443**

Појавата на историографските одбрани дела, поради својата реткост и квалитетен колорит, најчесто претставува своевиден настан во анализите на секоја историографија. Таков е случајот и со издавачкиот потфат на македонската реномирана издавачка куќа „Мисла“ — олицетворен во петтомните „Одбрани дела“ на Христо Андонов Полјански, кој не само што уште еднаш не потсетува на авторовата тридесениска импозантна историографска продукција (1949—1979 г.) од близу 400 библиографски единици, туку и ја потенцира неговата макотрп-

на пионерска улога во современата македонска марксистичка историографија. Одбраните дела, заедно со познатите монографски трудови на Христо Андонов-Полјански, чинат грандиозен научен опус вграден во темелите на современата македонска историографска зграда. Оттаму Христо Андонов-Полјански стана лауреат на Октомвриската („11 Октомври“) награда за животно дело, највисоко општествено признание во СР Македонија.

Во „Одбраните дела“ Полјански ни се претставува како еминентен ерудит со широк научен дијапа-